
L'HEMISFERI DRET

GUIA
DEL PROFESSORAT

PRESENTACIÓ

L'hemisferi dret és la part del nostre cervell encarregada de gestionar les emocions.

L'hemisferi dret és una nova manera d'explorar la Col·lecció del MACBA. És una dinàmica educativa que no es construeix a partir de cap coneixement previ sobre art contemporani, sinó a través de la seves possibilitats emocionals –ja siguin aquestes d'atracció o de rebuig– que ens ofereix el contacte amb la pràctica artística actual. El projecte s'adreça a estudiants de secundària i batxillerat i s'estructura a partir de càpsules audiovisuals de caràcter monogràfic. És un sistema d'aproximació a determinats artistes i actituds que dona peu a debats i activitats per desenvolupar directament a l'aula, i que acaben amb una visita singular al Museu.

La proposta està concebuda com un recurs transversal a tot el currículum escolar, i pren l'experiència artística com a eina de reflexió per afavorir un dels principis bàsics més destacats: “Conèixer i valorar la realitat del món contemporani”. En aquest cas, *L'hemisferi dret* convida a fer-ho no només a partir de l'art sinó també mitjançant el pla d'acció tutorial. La implementació del projecte en el marc de les tutories contribueix a fer créixer l'alumnat en els aspectes intel·lectual, emocional i reflexiu, a l'hora que permet treballar habilitats de participació activa en contextos d'aprenentatge col·lectiu.

L'hemisferi dret es treballa en dues fases: la primera té lloc a l'aula, amb el suport d'un material adreçat especialment al professorat amb recursos pensats per generar els diàlegs i les activitats proposades. La segona fase consta d'una visita al Museu, on els joves tindran la ocasió de confrontar-se directament amb les obres de la Col·lecció MACBA.

FUNCIONAMENT

L'hemisferi dret és una capsa que arriba a l'institut amb tots els recursos necessaris per a que l'activitat es pugui desenvolupar dins la franja horària d'una classe sense que ni el professor/a ni els estudiants hagin de fer cap tipus d'immersió prèvia en l'art contemporani en general, o en la col·lecció del MACBA en particular.

Cada una de les capsas de *L'hemisferi dret* es dedica a un artista específic (en aquest cas a Gordon Matta Clark), i convida a una aproximació tant discursiva com pràctica al treball de l'artista. Un contacte que prioritza les capacitats emocionals i suggestives de l'art a partir d'una experiència satisfactòria on els estudiants poden aprendre a valorar l'art contemporani des d'un punt de vista crític i lúdic.

L'hemisferi dret consta de tres elements bàsics: una peça audiovisual, materials específics per a la part pràctica (en aquest primer cas cintes adhesives de diferents colors i altres materials) i uns sobres per dinamitzar un debat posterior.

La peça audiovisual (reproduïble en qualsevol ordinador) serà projectada a l'àula i incorporarà la veu narradora de *L'hemisferi dret*. Una veu que marcarà tot el ritme de l'activitat, i que a més anirà mostrant diferents imatges i vídeos sobre el treball de l'artista. No obstant, és aconsellable que el mestre estigui atent i receptiu a tot allò que passi a l'àula. Per aquest motiu, afegim en aquest document una sèrie de pautes per els mestres que, des d'un paper secundari, poden ser molt útils de cara al bon funcionament de les dinàmiques de treball amb els estudiants i la interacció amb la veu.

L'hemisferi dret es treballa en dues fases: la primera té lloc a l'àula, amb el suport d'un material adreçat especialment al professorat amb recursos pensats per genera els diàlegs i les activitats proposades. La segona fase consta d'una visita al Museu, on els joves tindran la ocasió de confrontar-se directament amb les obres de la Col·lecció MACBA.

PAUTES I SUGGERÈNCIES PER AL PROFESSORAT_

L'hemisferi dret comença activant la càpsula audiovisual, la qual cosa marca l'inici del joc amb una sintonia particular. A partir d'aquí, una veu narradora s'encarregarà de dinamitzar tota l'activitat. Els estudiants l'hauran d'escoltar i ella anirà marcant el ritme de la sessió. En aquest sentit, i al tractar-se d'un fals diàleg (la veu enregistrada prèviament i els estudiants), és important que el/la professor/a fomenti el joc i se senti còmplice de la veu.

La peça audiovisual planteja una seqüència de 50 minuts aproximadament, durant els quals els estudiants aniran passant per diferents moments d'atenció, donant lloc a quatre fases: 1. L'escolta atenta, 2. El fals diàleg: respondre les preguntes de la veu, 3. L'activitat pràctica en col·laboració i 4. El veritable debat: compartir opinions.

La veu incorpora imatges i vídeos de Gordon Matta Clark, tant d'ell com d'altres persones que parlen sobre el seu treball. La proposta consta d'una temporalitat específica i continuada, tot i que el/la professor/a podrà polsar "pause" sempre que vulgui de cara a potenciar el debat o una participació més extensa dels estudiants. No obstant, caldrà ser molt rigorós amb el temps, ja que tota la peça està calculada segons l'estructura horària d'una classe.

L'escolta atenta

La primera part de *L'hemisferi dret* suposa un procés d'adaptació a la veu narradora. En aquest sentit, el professor/a haurà d'estar receptiu a la veu i, en cas de que costi generar empatia entre ella i el grup, col·laborar a que aquesta complicitat es produeixi. La veu portarà tot el pes de l'activitat, afegint comentaris i bromes per a guanyar-se al grup, però ningú millor que el professor/a coneix l'alumnat i podrà fer l'adaptació necessària pel bon funcionament de la proposta.

En aquesta part inicial, la veu en off explica breument les diferències entre els dos hemisferis del cervell, tot intensificant les qualitats de la part dreta en relació a les emocions i les sensacions. Com a elements centrals, la càpsula audiovisual ofereix un fragment del vídeo *Office Baroque* (1977), una de les obres més impactants de Gordon Matta-Clark, i un vídeo on el comissari d'exposicions David Armengol

---

---

explica breument qui era i què feia l'artista.

Per una banda, el nom d'*Office Baroque* al·ludeix a Rubens, i a més inclou una broma interna del propi artista, ja que en anglès Office Baroque sona com Office Broke, fent així una al·lusió irònica a la fallida del capitalisme. En fotografies de l'època es poden veure els visitants que es mouen per les entranyes de l'edifici en una ruta laberíntica que el propi Matta Clark va definir com "un passeig animat amb vistes interiors que canvien sense parar". Una de les grans dificultats d'aquesta intervenció, va ser afrontar que els talls i les extraccions estructurals no afectessin a la seguretat de l'edifici, i per tant no posar en perill la vida de les persones que estaven en el seu interior.

El fals diàleg: respondre les preguntes de la veu

Una de les particularitats del projecte és el concepte de PREGUNTA TENSA. Un tipus de pregunta inventada per la veu que busca activar i prendre consciència dels hemisferis a través de pressionar amablement als estudiants. En aquest cas, i d'una manera secundària, el/la professor/a haurà d'estar actiu per a que els estudiants responguin les preguntes de manera ordenada, i respectin la veu. També serà interessant que prengui notes de les respostes per després poder utilitzar-les durant la part final de debat.

Les tres preguntes tenses conviden a analitzar conceptes interessants per entendre el fet artístic i creatiu més enllà de lectures convencionals.

PREGUNTA TENSA_1: aquesta primera pregunta aborda el concepte d'acte creatiu com a procés que busca desbordar els límits i qüestionar la norma establerta. És en aquest espai on la destrucció pot esdevenir creació. En la pràctica contemporània, diversos artistes han treballat des d'aquesta tensió per obrir nous camps d'experimentació artística.

PREGUNTA TENSA_2: els conceptes d'arquitectura, espai, cos i ruïna, obren una reflexió sobre les relacions que s'estableixen amb els espais que habitem (des de l'habitació privada a l'espai públic). Aquesta pregunta també permet pensar en la reutilització actual que es fa d'antics edificis en desús, com ara fàbriques o altres tipus d'equipaments industrials que acaben adquirint nous usos culturals, esportius o lúdics.

PREGUNTA TENSA_3: en aquesta tercera i última pregunta, el concepte clau és la noció de procés. És a dir, una temporalitat específica de treball prèvia a la formalització final. El procés és fonamental per entendre tot l'art d'acció i la performance. I això permet parlar d'un art efímer, temporal, en viu, i que per tant – com passa amb les fotografies i els vídeos de Matta-Clark – genera la necessitat de documentar-se per donar-se a conèixer. La lectura processual de l'art incorpora un temps que transcorre, i això permet fer referència també a altres tipus de pràctiques com el teatre, el cinema o la dansa.

L'activitat pràctica en col·laboració

Tot i estar perfectament explicada per la veu (intervenir l'aula de manera grupal amb l'ús de diferents materials susceptibles de concebre's com a talls i extraccions en l'edifici), el/la professor/a haurà d'ajudar en les dinàmiques d'organització de la part pràctica. Bàsicament en el repartiment de material i en la confecció dels grups.

L'activitat, de 15 minuts de duració, demanarà de treballar amb agilitat i bona coordinació entre tots. Un detall important pel professor/a és que els hi recordi que les intervencions han de mantenir cert rigor arquitectònic. És a dir, no podem desmoronar simbòlicament tota la classe.

La finalització de l'activitat es marca amb unes sirenes (al·lusió directe a les ocupacions ilegals que tot sovint feia Matta Clark, col·lant-se en els edificis deshabitats per fer les seves intervencions).

El veritable debat: compartir opinions

La part final de debat és la única que no està organitzada directament per la veu. En aquest cas, el paper del mestre serà necessari per a dinamitzar i ordenar les idees que vagin sorgint. Dins la caixa de *L'hemisferi dret* s'hi troben dos sobres. En un posa ESQUERRE i en l'altre DRET, i cada un d'ells conté preguntes i reflexions sobre l'activitat que acaben de fer.

Adjuntem aquí l'interior dels dos sobres:

ESQUERRE

Des de l'hemisferi esquerre, prendrem consciència de com hem treballat l'espai durant aquests 15 minuts. Inicieu un debat a partir d'aquestes dues preguntes:

Com heu dividit l'espai i perquè ho heu fet d'aquesta manera?

Com reorganitzàrieu l'espai de l'aula amb aquesta nova distribució?

DRET

Des de l'hemisferi dret, prendrem consciència de com s'ha activat la part emocional al llarg d'aquests 15 minuts. Tenint en compte que Matta-Clark treballava amb passió, cautela, confiança i llibertat, llisteu els sentiments, sensacions o estats d'ànim que heu viscut durant l'experiència de transformació de l'aula.

Un cop finalitzat el debat, la veu s'acomiada convidant a visitar el MACBA, on el fil conductor del recorregut de la visita es desenvoluparà a partir del llistat de paraules que hagin sorgit.

Com a reforç adjuntem algunes emocions que poden vincular-se a la manera de recepcionar les obres d'art, tant pel que fa al treball de Gordon Matta-Clark com al d'altres artistes contemporanis:

Admiració, entusiasme, plaer, sorpresa, perplexitat, agitació, èxtasi, fascinació, desig, llibertat, il·lusió, fascinació, confiança, coratge, desafiament, alegria, tristesa, por, ràbia, avorriment, confusió, desconcert, dubte, rebuig, apatia/empatia, indecisió, indiferència, escepticisme, paciència/impaciència, seguretat/inseguretat, passió, rebeldia, inconformisme...

MATERIAL COMPLEMENTARI PEL PROFESSORAT_

Per tot aquell professorat que vulgui ampliar els coneixements sobre els treballs de Gordon Matta-Clark, el MACBA, des del seu web, posa a la vostra disposició un recorregut específic amb vídeos, entrevistes, textos i imatges.

<http://www.macba.cat/ca/56671-gordon-matta-clark>

L'hemisferi dret és un projecte per al MACBA creat pel comissari independent David Armengol i l'artista Jordi Ferreiro.

L'HEMISFERI DRET

GUIÓ
VEU NARRADORA

PREVI_

- Preàmbul musical.
- Sense cap més explicació, comença un fragment de vídeo d' Office Baroque de Gordon Matta-Clark.

INICI: APARICIÓ DE LA VEU NARRADORA_

Provant? Provant?

Hola!

Com anem?

Veig cares de pànic; no patiu.

Soc la Veu de *L'hemisferi dret*, un projecte del MACBA, el Museu d'Art Contemporani de Barcelona. Sembla que costa molt que la gent vingui al Museu. Sí, d'acord, hi ha molts guiris, però, i la gent de la ciutat? Sempre estem tan ocupats que no trobem el moment per visitar un museu. Potser és això; que no tenim temps, o potser és que tampoc ens interessa gaire. Ens fa mandra, no ens crida especialment l'atenció. Hi ha mil coses interessants que podem fer abans que anar a un museu. Per aquest motiu he decidit que, de moment, en comptes d'esperar que vingueu vosaltres, vinc jo a veure-us a la vostra classe.

Abans de res, ¿sabeu de què va això dels hemisferis del cervell? L'hemisferi esquerre és la part del cervell que regula la lògica de les nostres vides: els números, les lletres, l'ordre i la realitat. En canvi, el dret és tot el contrari, i s'ocupa de tot allò que no podem veure; del que està relacionat amb les sensacions, les emocions, les intuïcions, la imaginació i les capacitats creatives, com la música o l'art.

Potser això us sembla complex, o un pal, però no podeu marxar d'aquí. Podríeu escapar del museu, però no podeu escapar de la vostra classe. Sí, hi esteu atrapats.

Jo seré la vostra guia en l'experiència d'avui, però jo només sóc una veu; així que no us confongui la part esquerra del vostre cervell. No sóc un programa de ràdio. I no és que parli sola. No, que ningú s'espanti,

---

---

però això s'assembla més a una sessió d'espiritisme. Es tracta de comunicar-nos encara que estiguem separats en la distància i en el temps. És molt important que parleva amb mi, encara que no em veieu.

Estàveu atents quan ha començat la sessió? Hem vist un vídeo de Gordon Matta-Clark treballant.

Tinc ganes que em parleva del que heu vist, de saber que n'opineu... Si us ha cridat l'atenció, si us sembla una bajanada, si li trobeu un missatge. Però abans m'agradaria presentar-vos algú que coneix una mica el treball de Gordon Matta-Clark i que ens pot donar algunes pistes. Espero que sigui breu, que té fama de rollero... I si es posa pesat, el tallaré i ja està.

VÍDEO: DAVID ARMENGOL PARLA DE GORDON MATTÀ-CLARK

Gordon Matta-Clark és un artista nord-americà que es va dedicar especialment a l'arquitectura i al treball amb l'espai públic i privat. És una pena perquè va morir molt jove, amb 35 anys, i, tot i això, va fer projectes molt impactants que en el seu moment van modificar la manera d'entendre l'arquitectura, però també la manera d'entendre l'art. Matta-Clark va néixer a Nova York el 1943, i va morir a la mateixa ciutat el 1978. Per tant, penseu que estem parlant sobretot de la dècada dels setanta.

El pare de Gordon era un xilè anomenat Roberto Matta. I era un pintor surrealista més clàssic, que segurament li devia ensenyar moltes coses, però que tenia una manera diferent d'entendre l'art. Tot i això Roberto Matta tenia un compromís polític i un afany de denúncia molt important. Primer, Gordon Matta-Clark va anar a França, a París, a estudiar literatura i després a Nova York a estudiar arquitectura. És llavors que comença a fer els seus famosos "building cuts" (talls en els edificis). És a dir, en edificis que ja existeixen intervé seccionant-los, tallant-ne parts, fent formes geomètriques que en modifiquen l'estructura. I aquest és el treball més característic de Matta-Clark. Ell no volia construir edificis, sinó utilitzar els que ja existien per generar-ne una nova construcció, una nova manera d'entendre l'arquitectura, en què a edificis que no tenien cap valor —perquè estaven abandonats o anaven a ser enderrocats— els donava una nova vida.

Ho feia amb amics, de manera il·legal. I d'aquesta manera, furtivament, com si fos un joc, anava fent intervencions en els edificis. Una de les més famoses és, per exemple, el tall que va fer a un edifici partint-lo just per la meitat. En altres casos, el que feia era tallar les plantes dels edificis. Imagineu-vos un edifici de sis plantes amb tots els terres tallats, de tal manera que connectava la part de dalt i la de baix amb una sèrie de formes diverses. En edificis foscos obria espais a les façanes perquè hi entrés el sol.

De fet, hi ha una etiqueta que s'utilitza per definir les seves intervencions: “anarquitectura”, i Gordon Matta-Clark pot ser definit com un “anarquitecte”. Moltes vegades ell i els seus amics s'hi jugaven la vida: treballaven a molta altura, es penjaven de les façanes, feien forats... I abans us deia que podia semblar un joc, però no ho era, perquè hem de recordar en tot moment que Matta-Clark va estudiar arquitectura. Per tant, tenia els coneixements necessaris per evitar que aquells edificis, tot i els forats i les intervencions, s'esfondressin. Tenia un coneixement molt precís del que era l'estructura bàsica i de la part no essencial, i sabia on podia treballar i d'on aconseguir noves formes.

Al final m'agrada entendre el treball de Matta-Clark com si fos un dibuix, però fet en el pla. En aquest cas, ell ho feia de manera tridimensional, a l'espai, i això suposava molta més complexitat. I crec que això explica la importància que ha tingut, tant en els anys setanta com ara.

TORNA LA VEU NARRADORA_

Ja us ho he dit que s'allargaria... Bé, i ara deixem de parlar nosaltres i poseu-vos-hi vosaltres. M'he quedat ben cansada després d'escoltar aquest tio...

Durant el visionat, els dos hemisferis del vostre cervell han estat actius. O això espero!. L'hemisferi dret i l'esquerre han processat la informació de manera diferent: la part esquerra del vostre cervell ha estat atenta a aspectes lògics i gramaticals del llenguatge, i és així que sabeu que Matta-Clark va estudiar arquitectura, va néixer a Nova York i era fill d'artistes. En canvi, la part dreta del vostre cervell s'ha fixat en els sons, les imatges i les sensacions, i és aquí on us ha sorprès veure'l fent talls a l'edifici, o heu al·lucinat amb la seva manera de treballar.

Seguim amb Matta-Clark? Ara parlarem sobre la seva obra, i tinc un sistema especial per fer-ho: l'anomenat sistema de la pregunta tensa. Preguntes complicades, en què no us deixo gaire temps per pensar, que demanen unes respostes intuïtives, més lliures.

Us faré tres preguntes tenses. Esteu preparats? El noi de l'última fila, no te'm despistis! Vinga, comencem!

I

L'acció de destruir sol entendre's negativament. Alguna cosa que va ser prèviament construïda és destruïda i per tant deixa de ser útil. En canvi, per a Matta-Clark sembla que l'acte de destruir és la base de la seva manera d'entendre l'art. Primera pregunta tensa: **PODRÍEU DIR-ME ALTRES EXEMPLES D'ACTES CREATIUS QUE, COM EL DE MATTA-CLARK, TRENQUIN AMB LA NORMA?**

Molt bé, veig que els vostres hemisferis van a tota potencia... Seguim.

2

Sovint, les ciutats, o sobretot els afores de les ciutats, estan plenes d'edificis en ruïnes, cases abandonades, espais deteriorats que no tenen cap ús... Matta-Clark sempre buscava aquests espais per fer-hi les intervencions. Ja heu vist que normalment ho feia de manera il·legal. Transformava els edificis i d'alguna manera els donava una nova utilitat, encara que fos per un moment molt breu. Segona pregunta tensa: **SI POGUÉSSIU ENTRAR I RECUPERAR UNA CASA ABANDONADA, QUIN TIPUS D'INTERVENCIÓ HI FARÍEU?**

M'agraden les vostres respostes, tot i que amb alguna us heu flipat. I anem ja a per l'última pregunta tensa.

3

Quan pensem en art, normalment tenim la idea d'un objecte fet per l'artista. Ja sigui una pintura, una escultura o una fotografia, el valor artístic sembla trobar-se en aquest objecte final, que és el que trobem en els museus. Però, de vegades, el procés de treball acaba tenint el mateix pes que el resultat final. Tercera pregunta tensa:

EN LES INTERVENCIONS DE MATTÀ-CLARK, QUÈ PENSEU QUE ÉS MÉS INTERESSANT: L'ACCIÓ QUE FA O ALLÒ QUE EN QUEDA?

Bé, gràcies pels vostres comentaris. Crec que ens han ajudat a aprofundir en la manera de treballar de Gordon Matta-Clark. Però ja està bé de tanta tranquil·litat. Una pregunteta per aquí, una pregunteta per allà. Penso que ha arribat el moment de treballar una mica. No us cansa estar asseguts a la cadira? El vostre professor o professora té un material molt especial per a vosaltres. Però abans que res heu de fer cinc grups.

Ho teniu? Doncs ja podeu repartir el material. Efectivament, és cinta adhesiva, llana, goma elàstica i altres materials. Us proposo una cosa. I estigueu atents, perquè només ho explicaré una vegada.

Com us deia el David en el vídeo, Matta-Clark dividia els edificis retallant i delimitant l'espai. Era una manera de fer dibuixos tècnics directament en l'arquitectura.

La idea és que vosaltres també sigueu capaços de tallar i delimitar l'espai. I en aquest cas ho fareu a l'aula.

No us encanteu, i no us trepitgeu entre vosaltres. Penseu que sou cinc grups actuant en el mateix espai. Que no us caigui el sostre a sobre! I calculeu bé el temps. Recordeu que la major part de les accions de Matta-Clark eren sense permisos oficials, eren il·legals. De vegades, els veïns veïen a gent estranya pels edificis i trucaven a la policia, que no trigava més de quinze minuts a arribar. Heu d'acabar la vostra acció abans que aparegui la policia per l'institut. O sigui, que a partir d'ara teniu quinze minuts per alterar i reinventar l'espai de l'aula. Us podeu ajudar del cronòmetre per calcular el temps.

Comenceu!

* El final de l'activitat es marcarà amb sirenes de policia i veus.

DEBAT_

Uf, quin desastre... No sé si seria millor apuntalar la classe no sigui que això se'ns enfonsi. Sisplau, quedeu-vos en els espais que heu dividit. Observeu durant un minut més o menys el resultat del que heu fet.

Ara en parlarem en veu alta i ho farem a partir de dos sobres que el vostre professor posarà sobre la taula. Veieu que en un hi posa **ESQUERRE**, i en l'altre hi posa **DRET**. Segur que ho enteneu de seguida. Però, nois, la veritat és que jo estic molt cansada, i necessito un cafè. Us deixo aquí els dos sobres amb preguntes perquè pugueu fer vosaltres sols el debat.

SOBRE ESQUERRE:

Des de l'hemisferi esquerre, prendrem consciència de com hem treballat l'espai durant aquests quinze minuts. Inicieu un debat a partir d'aquestes dues preguntes:

- Com heu dividit l'espai i per què ho heu fet d'aquesta manera?
- Com reorganitzaríeu l'espai de l'aula amb aquesta nova distribució?

SOBRE DRET:

Des de l'hemisferi dret, prendrem consciència de com s'ha activat la part emocional al llarg d'aquests quinze minuts.

- Tenint en compte que Matta-Clark treballava amb passió, cautela, confiança i llibertat, llisteu els sentiments, sensacions o estats d'ànim que heu viscut durant l'experiència de transformació de l'aula.
-

FINAL_

Veig que l'exercici i el debat ha donat molt de si. De fet, ja us dic que no és gaire segur quedar-se aquí dins després de les vostres accions. Felicitats a tots!

Hem arribat al final d'aquest joc, però us llanço una nova proposta d'acció, aquest cop al MACBA: porteu el llistat de paraules que heu escrit i farem tremolar el Museu!

Fins aviat! (aplaudiments).

MUSEU
D'ART CONTEMPORANI
DE BARCELONA

